

Compendium armoede-handicap- “De visie van de Nationale Hoge Raad voor Personen met een Handicap”

De Nationale Hoge Raad voor Personen met een Handicap of NHRPH (die in zijn huidige vorm sinds 1981 bestaat) onderzoekt vaak aspecten van handicap die verband houden met armoede (zie website <http://ph.belgium.be/nl/>). Al jarenlang stelt de NHRPH, samen met vele verenigingen, zowel in het noorden als in het zuiden van het land, het gebrek aan politieke aandacht voor het verband tussen handicap en armoede aan de kaak: een grote meerderheid van de mensen met een handicap leeft in armoede, moet zichzelf gezondheidszorgen ontfangen en leeft ver onder de waardigheidsdrempel¹.

Dit compendium bevestigt deze bevindingen. Deze studie reduceert de uitdaging van armoedebestrijding onder mensen met een handicap niet tot een eenvoudige verhoging van de uitkeringen, maar analyseert integendeel verschillende doorslaggevende factoren: het wettelijk kader voor de bestrijding van discriminatie, de bestaande steunsystemen, het fenomeen van de *non-take-up*, enz. De studie analyseert ook specifieke verzwarende factoren: toegang tot werk, kinderarmoede, ... en toont pistes om er iets aan te doen.

De NHRPH hoopt oprecht dat deze bundel eindelijk de politiek zal wakker schudden en overtuigen van de ernst van de armoede van mensen met een handicap en van de dringende noodzaak om met structurele en doeltreffende oplossingen voor de dag te komen.

De uitwisselingen in het kader van dit compendium lieten de NHRPH toe om met het redactiecomité een aantal punten te delen die extra aandacht verdienen, punten die de NHRPH ook graag deelt met de lezers.

1. De IVT/IT-tegemoetkomingen volstaan niet om in de meest elementaire behoeften te voorzien

De inkomensvervangende tegemoetkoming (IVT) voor een alleenstaande ligt 20% onder de armoedegrens en bijna 60% onder het gewaarborgd minimuminkomen. De integratietegemoetkoming (IT) is een forfaitair bedrag ter dekking van de extra kosten in verband met een handicap die niet door andere regelingen worden gedekt.

De kosten van het levensonderhoud hebben een grotere impact op het budget van een persoon met een handicap dan op dat van een andere persoon, omdat de levensomgeving over het algemeen niet toegankelijk is (zie studie Handilab 2012). In de praktijk gebruiken de meeste rechthebbenden de IT voor voeding, huisvesting, ... De maatregelen die in de regio's worden genomen (in het bijzonder de "Persoonsvolgende Financiering" of PVF in Vlaanderen) compenseren in het geheel niet de extra kosten in verband met een handicap, maar laten mensen enkel toe om "zorg en ondersteuning te kopen"².

De hervormingen "prijs van de liefde", "prijs van het werk" en het optrekken van de barema's hebben deze tendens niet kunnen keren. Het komt erop neer dat het stelsel van de wet van 27 februari 1987 het mensen met een handicap niet meer toelaat aan de samenleving deel te nemen of zelfs maar in hun elementaire behoeften te voorzien. Talrijke studies van verenigingen en ziekenfondsen tonen aan dat

¹Zie adviezen [2018/30](#), [2018/12](#), [2018/09](#), [2017/04](#), [2016/09](#), [2016/07](#), [2016/06](#), [2015/17](#), enz.

² <https://www.vaph.be/sites/default/files/documents/13353/brochure-evaluatie-pvf-juni-2019.pdf>

mensen met een handicap zich zelfs verzorging moeten ontfangen³. In zijn *Landverslag België 2019* ⁴merkt de Europese Commissie op dat “Het armoederisicopercentage voor huishoudens met een lage arbeidsintensiteit is aanzienlijk toegenomen. Het ligt boven het EU-gemiddelde, met name voor huishoudens met kinderen. Er doen zich sterke ongelijkheden voor naar sociaaleconomische status, op het gebied van de toegang tot de gezondheidszorg en gezondheidsresultaten. Mensen met een handicap staan voor bijzonder stevige uitdagingen. Wat de langdurige zorg betreft, is er ook een zeer grote lacune op het gebied van onvervulde behoeften in de formele thuiszorgdiensten, ruim het dubbele van het EU-gemiddelde.”

Ook de erkenning van uitkeringen is vaak een doodlopend straatje: mensen komen in een systeem terecht waar ze zelden nog uitraken. Deze status van "persoon met een handicap" wordt vaak als stigmatiserend ervaren. Tegelijkertijd worden deze mensen aan hun lot overgelaten; er zijn geen sociale diensten die het zoeken naar werk of het volgen van een opleiding ondersteunen aan gekoppeld. De NHRPH herinnert eraan dat er reeds teksten voorhanden zijn voor een grondige hervorming van het stelsel die aan de verwachtingen van mensen met een handicap voldoet.

Elke persoon met een handicap moet - via werk en/of een tegemoetkoming - een inkomen hebben dat minstens gelijk is aan het bedrag van het op Belgisch niveau vastgestelde gewaarborgd minimuminkomen. De verhoging van de IVT tot de armoedegrens is een topprioriteit zijn die snel moet worden gerealiseerd. De NHRPH dringt er ook op aan dat de herwaardering van de bedragen van het IVT en het gegarandeerd inkomen (GI - OCMW) altijd synchroon verloopt, omdat het in beide gevallen gaat om minimale middelen voor zeer kwetsbare mensen. Voor de NHRPH kan er geen sprake zijn van het tegen elkaar uitspelen van kansarmen.

De herziening van de wetgeving inzake tegemoetkomingen moet prioritair worden afgerond. Hierbij is het essentieel dat de nieuwe informaticatool (die momenteel wordt ontwikkeld) voor het beheer van tegemoetkomingen en sociale compensaties ook de komende hervormingen van de regelgeving kan verwerken. Het is eveneens noodzakelijk dat de Directie-generaal Personen met een handicap (DG HAN) de nodige middelen krijgt voor een snelle en kwalitatief hoogstaande dienstverlening, met ruimte voor een gepersonaliseerde ondersteuning van de informatie- en begeleidingsbehoeften van de aanvragers. Zowel het fenomeen van de non take-up als de digitale kloof worden groter. Hieruit valt af te leiden dat administratieve en organisatorische factoren een belangrijke rol spelen in situaties waar personen geen beroep doen op bestaande maatregelen en compensaties. Daarbij is in het bijzonder aandacht nodig voor de sociaal zwakkere personen/familieleden en gezinnen van allochtone origine. Kortom, de FALC ("easy to read and understand"-communicatiemethode) moet officieel erkend worden om de sociale participatie van mensen met begripsproblemen te vergemakkelijken.

3

³ Onder andere ASPH, UNIA, VFG, Christelijke Mutualiteiten: <http://www.asph.be/Documents/analyses-etudes-2014/Analyse-2014-19-handicap-et-pauvrete.pdf>, <http://www.asph.be/Documents/analyses-etudes-2010-anysurfer/Etude-2010-cout-handicap.pdf>, https://www.unia.be/files/Documenten/Artikels/SAMPOL_januari2017_Els_Keytsman.pdf, <https://sociaal.net/ opinie/inkomen-handicap/>, <https://www.vfg.be/belangenbehartiging/standpunten/Pages/Geld-en-visie-nodig-voor-personen-met-een-handicap.aspx>, https://www.mc.be/media/MC-INFO-FR-270_tcm49-44108.pdf

⁴ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-belgium_nl.pdf, pagina 8

2. Steeds meer mensen in het IVT/IT-stelsel

Het aantal aanvragen voor IVT/IT is de laatste 15 jaar voortdurend toegenomen. Het aantal nieuwe aanvragen en de vragen in administratieve herziening steeg van 35.271 in 2003 tot 57.882 in 2018 (met een piek van meer dan 70.000 aanvragen in 2014 en 2015), een stijging van meer dan 64%. Het aantal erkenningen schommelde in dezelfde periode jaarlijks tussen 6.660 en 11.768.

De NHRPH beschikt niet over de juiste sleutels om definitieve conclusies te trekken uit deze ontwikkelingen, maar vermoedt dat steeds meer mensen trechtergewijs in het IVT/IT-stelsel belanden nadat ze zijn uitgesloten van de stelsels van werkloosheidsvergoedingen, het RIZIV (art. 100, hervorming back to work) en het OCMW. De NHRPH herinnert ook aan het fenomeen van de non take-up, dat bijzonder acuut is in het stelsel van tegemoetkomingen voor mensen met een handicap. Zonder dit fenomeen zou het aantal erkenningen zelfs nog hoger liggen.

Met een beter inzicht in de ontwikkelingen in dit stelsel zou er efficiënter met bepaalde hefboomen kunnen worden gewerkt. Ter herinnering: eind 2017 hadden 660.330 mensen een dossier bij DG HAN. Dat is niet niets! Volgens de NHRPH moet het stelsel van de tegemoetkomingen en compensaties voor personen met een handicap dringend in zijn geheel worden geëvalueerd. Het gaat dan vooral om de toegang tot de stelsels en het verschil in behandeling tussen mensen die op enig moment in hun leven al dan niet een hebben gewerkt.

3. Tewerkstelling en opleiding van personen met een handicap

Veel mensen met een handicap willen werken en beschikken over vaardigheden. Anderen zullen dan weer nooit toegang krijgen tot de algemene arbeidsmarkt omdat ze niet over een minimum aan vaardigheden beschikken. Terwijl deze laatsten hun leven lang tegemoetkomingen nodig zullen hebben om een waardig leven te leiden, moeten de eersten de kans krijgen om zich op de werkplek te ontwikkelen. De werkbegeleiding voor deze mensen wordt op vrijwillige basis georganiseerd door de regionale agentschappen, maar er is geen systematische uitwisseling tussen deze agentschappen en DG HAN, zodat een door DG HAN erkend persoon niet noodzakelijkerwijs informatie ontvangt over werkgelegenheid, opleiding, hulp aan huis, enz.

Bovendien maken de economische cultuur (hardnekkig vooroordeel: "de kandidaat met handicap is vooral een bron van problemen"), de ontoegankelijke omgeving, het stelsel van de tegemoetkomingen (berekeningwijze: rekening houdend met het inkomen van het jaar -2, cumulregels voor inkomsten) en artikel 100 van de wet op de verplichte verzekering van geneeskundige zorgen en uitkeringen ("bestaande toestand"), onvoldoende degelijke opleidingen de toegang tot de arbeidsmarkt tot een lijdensweg voor mensen met een handicap. De op zich veelbelovende "Back to work"-hervorming kreeg niet de vereiste middelen voor begeleiding, wat tot het ontslag leidde van een groot aantal werknemers die door ziekte of handicap zijn getroffen en van wie kansen op re-insertie afhangen van regelmatige menselijke begeleiding. De uitvoering van de antidiscriminatiewet 2007 door het recente koninklijk besluit (KB) "positieve acties" in de privésector brengt maar verandering teweeg voor zover de werkgevers deelnemen aan de nieuwe dynamiek. De efficiëntie van de maatregel zal in de praktijk moeten worden geëvalueerd.

Ten slotte worden de voor de verschillende overheidsniveaus vastgestelde quota over het algemeen niet gehaald. Erger nog, op federaal niveau is de vervanging van de gepensioneerde werknemers met een

handicap niet langer gewaarborgd⁵. De tactiek van openbare aanbestedingen bevredigt niet, omdat die geen antwoord biedt op de doelstelling: mensen met een handicap tewerkstellen aan de overheid.

Deze situatie van relatieve onverschilligheid bezorgt België de op één na laatste plaats in Europa voor de tewerkstellingsgraad van personen met een handicap in de EU (40,5% tegenover 48,1%)⁶. Uit een officiële Statbel-statistiek bleek dat in 2018 slechts 23% van de in België erkende personen met een handicap aan het werk was⁷.

Het beleid van de erkenning voor tegemoetkomingen en ondersteuning bij tewerkstelling moet geïntegreerd worden benaderd, volgens de capaciteiten van de persoon. Ook moet er werk worden gemaakt van de aanpak, de omgeving, degelijke opleidingen en de compensatieregelingen zoals die nu bestaan. Het koninklijk besluit "positieve acties" wordt een eerste stap, maar die zal wellicht moeten worden gevolgd door een tweede: "effectieve quota in de private en publieke sector". Gezien de zeer lage tewerkstelling van mensen met een handicap moet er binnen de Interministeriële Conferentie Werk (IMC Werk) dringend een werkgroep "personen met een handicap" worden opgericht.

De NHRPH wijst op de grenzen van het activeringsbeleid. Personen met een handicap die wegens hun beperkte capaciteiten nooit actief zullen kunnen deelnemen aan de arbeidsmarkt, mogen niet worden gestraft.

Verder moeten personen met een handicap die vanwege hun handicap een beperkte loopbaan hebben niet langer gestraft worden op het vlak van hun sociale rechten, niet op korte termijn (geen recht op de werkloosheidssteun of steun van het ziekenfonds) en niet op lange termijn (verminderde pensioenrechten).

4. De rol van mantelzorgers en de noodzaak van een juridisch statuut met concrete rechten

In oktober 2016 hield de Koning Boudewijnstichting een symposium met als titel "*Mantelzorgers : belangrijke schakels voor kwetsbare ouderen*". Een van de vele lessen die we hebben geleerd:

- de economische waarde van mantelzorgers, nl. 4 miljard per jaar. De waarde van de informele mantelzorg varieert tussen 621 en 1189 euro/maand, afhankelijk van de aard en de omvang van de handicap.
- het belang van informele hulp: 6 van de 10 mantelzorgers wonen niet samen met de betrokkene en hebben een baan; 40% zijn samenwonenden, waarvan 73% levenspartners zijn.

Er is nooit een telling van het aantal mantelzorgers op het gebied van gehandicapten geweest. In de overgrote meerderheid van de gezinssituaties waarin een kind, echtgeno(o)t(e) of ouder een handicap heeft, is er vaak ten minste één (belangrijkste) mantelzorger. Aidants proches (asbl) schat het aantal mantelzorgers in België op 10% (https://questionsante.org/education-permanente/outils/Aidants_proches.html). Dat zijn allemaal gezinnen die zich moeten organiseren om het verlies aan autonomie van de persoon met een handicap op zich te nemen. In al deze gevallen die aanzienlijke en/of regelmatige hulp vereisen, komen de collectieve of geïndividualiseerde diensten

⁵ <https://fedweb.belgium.be/nl/https://fedweb.belgium.be/nl/publicaties/bcaph-evaluatieverslag-2017publicaties/bcaph-evaluatieverslag-2017>

⁶ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-belgium_nl.pdf, pagina 49

⁷ <https://statbel.fgov.be/nl/nieuws/23-van-personen-met-een-handicap-heeft-werk>

slechts gedeeltelijk tegemoet aan de behoeften, waardoor de ouder of partner meestal zelf zijn of haar job niet kan behouden: in veel gezinnen gaan er jobs verloren. De armoede sluipt ongemerkt binnen in de familie en treft alle leden voor langere periodes, zowel tijdens de hulpverlening als erna, omdat de sociale rechten die verbonden zijn aan een baan definitief verloren gaan voor de periodes van arbeidsonderbreking.

Er moet een volwaardig statuut van sociale rechten worden ontwikkeld voor mensen die gedurende een kortere of langere periode van hun leven een ouder of kind met een handicap moeten verzorgen. Collectieve goederen en diensten moeten worden versterkt en toegankelijk worden gemaakt voor gezinnen. Diensten voor specifieke behoeften moeten toereikend en financieel toegankelijk zijn.

Tegelijkertijd is het belangrijk dat geen enkele ondersteunende of beschermende maatregel voor mantelzorgers, inclusief het behoud van sociale rechten, als voorwendsel voor de overheid dient om geen structurele zorgen of professionele diensten meer te verlenen die tegemoetkomen aan de behoeften van de geholpen personen en van de mantelzorgers zelf.

5. Werken aan de omgeving

De handicapgerelateerde meerkosten zijn grotendeels te wijten aan de gebrekkige toegankelijkheid van collectieve of massale goederen en diensten:

- een taxi moeten nemen of een aangepaste wagen kopen omdat de trein of het station niet toegankelijk is,
- een beroep moeten doen op iemand anders voor je boodschappen omdat de lift kapot is, omdat de trottoirs niet begaanbaar zijn, omdat de ingang van de winkel een paar treden telt,
- een beroep moeten op iemand omdat er geen onthaal in gebarentaal voorzien is bij een overheidsdienst,...
- een niet-standaard gsm moeten kopen om gewoon te telefoneren,
- zijn huis moeten verlaten om redenen van ontoegankelijkheid enz.,
- twee tot drie keer hogere verzekeringspremies moeten betalen op grond van een handicap,
- kortere werktijden maken om een kind met een handicap van en naar school te vervoeren omdat de schoolbus 's ochtends al om 6.30 uur en 's avonds pas om 18.00 uur passeert of omdat de gespecialiseerde school na 15.00 uur geen opvang meer biedt,
- ...

Allemaal bijkomende kosten waarmee de persoon met een handicap (en zijn familie) in het dagelijkse leven wordt geconfronteerd.

De Handilab-studie heeft aangetoond dat deze extra kosten aanzienlijk bijdragen aan de armoede van personen met een handicap. Voor België spreekt men van een jaarlijkse extra kost van 14.550€!⁸

⁸ <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2Fs13209-016-0146-5.pdf>, blz.300

In 2018 opende Unia 604 nieuwe handicapgerelateerde zaken, wat 23,6% van het totale aantal nieuwe zaken vertegenwoordigt (tweede discriminatiecriterium na het zogenoemde 'raciale' criterium). Dit komt neer op een stijging van 17,1% ten opzichte van 2017. In vergelijking met het vijfjaarsgemiddelde betekent dat een relatieve stijging van bijna 50% voor dit criterium. De sectoren goederen en diensten en onderwijs vertegenwoordigen meer dan de helft van de handicapdossiers, respectievelijk 31,8% en 25,7%. Vervolgens komt de arbeidssector met 24%.

België moet de European Accessibility Act (EAA - Europese richtlijn die vereist dat de productie en aankoop van bepaalde goederen en diensten voor alle gebruikers toegankelijk moet worden gemaakt) ambitieus uitvoeren. De principes van 'universal design' moeten worden aangeleerd aan architecten, ingenieurs en ontwerpers. Bij het hele aanbod van goederen en diensten die tot het economische, sociale en vrijetijdsleven behoren moet rekening worden gehouden met de behoeften van personen met een handicap. Ontoegankelijke goederen of diensten moeten zo snel mogelijk in overeenstemming worden gebracht met de voorschriften. In opleidingen (vooral op het gebied van zorg en persoonlijke bijstand) moeten de behoeften en verwachtingen van personen met een handicap (levenskeuzes en maatschappelijke inclusie) tijdens het hele traject centraal staan.

Voor de toekenning van steunmaatregelen mag de leeftijd niet langer een discriminatiecriterium zijn (momenteel beperkt tot 65 jaar) en moet de steun uitsluitend gekoppeld zijn aan de handicap.

Een nationaal mobiliteits- en intermodaliteitsplan, met aandacht voor de specifieke behoeften van personen met een handicap, moet een prioriteit van de volgende regering worden. De toegankelijkheid van de NMBS verdient de hoogste prioriteit.

Tot slot moet het Protocol inzake redelijke aanpassingen, op 19 juli 2007 goedgekeurd door alle entiteiten van het land, worden uitgevoerd: het aanpassen van de omgeving is geen "vriendelijk gebaar" naar de persoon met een handicap toe, maar een verplichting voor alle entiteiten. Ter herinnering: de persoon met een handicap (en zijn of haar familie) is een volwaardige consument en het versterken van zijn of haar maatschappelijke inclusie draagt bij aan de economie.

6. Handistreaming : het werken met de adviesraden van personen met een handicap

Met de ratificatie van het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (UNCPRD) 10 jaar geleden, heeft België zich er sterk toe verbonden om de levenskeuzes van personen met een handicap, maar ook hun deelname aan het sociale leven te ondersteunen. Hoewel de inzet en bereidwilligheid van de recentste staatssecretarissen bevoegd voor personen met een handicap buiten kijf staat, moet worden opgemerkt dat dit niveau niet over de nodige instrumenten beschikt: handistreaming veronderstelt dat elk lid van de regering binnen zijn of haar bevoegdheidsdomein de behoeften van de personen met een handicap kent en zijn of haar verantwoordelijkheid opneemt. Adviesraden voor handicap bestaan nog niet in alle deelstaten⁹. Ze vormen nochtans een eerste en essentiële schakel voor een constructieve samenwerking tussen het beleid en het maatschappelijk middenveld. Het is ook van essentieel belang dat deze raden op eigen initiatief adviezen kunnen uitbrengen en dat de regeringen in elke fase van de voorbereiding van wetgevende teksten de adviesraden raadplegen.

⁹ In de Franse en Duitstalige Gemeenschap bestaat er geen adviesraad voor personen met een handicap. In het Waals Gewest is de *Conseil de stratégie et de prospective*, verbonden met het AVIQ, verantwoordelijk voor de aangelegenheden van het AVIQ. In het Vlaamse Gewest werd onlangs de adviesraad NOOZO (Niets over ons zonder ons) opgericht. In Brussel is onlangs de adviesraad Iriscare opgericht voor materies van de COCOM.

De regeringen moeten handistreaming in al hun acties en beleid toepassen, maar daarnaast ook aangepaste antwoorden bieden op specifieke behoeften van personen met een handicap.

De federale bevoegdheid voor de inclusie van personen met een handicap moet worden toevertrouwd aan een minister (en niet langer aan een staatssecretaris), zodat elk beleid door de lens van de handicap wordt gezien. Ministers moeten systematisch en zo vroeg mogelijk de deelname van de adviesraden voor handicap aanvragen.

7. Een dringende behoefte aan gegevens en statistieken

De Belgische autoriteiten beschikken niet over volledige en geïntegreerde statistieken over het aantal personen met een handicap in België en hun behoeften.

De huidige bevoegdheidsverdeling, resultaat van opeenvolgende institutionele hervormingen, biedt geen ideaal kader voor de ontwikkeling van coherente statistische instrumenten: sommige entiteiten beschikken over statistische gegevens over bepaalde aspecten van het handicapbeleid, maar missen andere gegevens die nuttig zouden kunnen zijn. Bovendien zijn deze gegevens niet altijd overdraagbaar van het ene bevoegdheidsdomein naar het andere.

Voor de ontwikkeling van efficiënte beleidslijnen en de ondersteuning van langetermijnkeuzes is er dringend nood aan één unieke gegevensbank waarin alle behoeften van personen met een handicap en hun gezinnen worden samengebracht, een nood waarop ook het VN-Comité van experts heeft gewezen.

Alle regeringen moeten de nodige maatregelen nemen voor het verzamelen van statistische gegevens voor een goede planning van het handicapbeleid in al zijn aspecten.

Het systematische gebruik van de UNCRPD-definitie van handicap biedt een garantie voor een coherente aanpak.

8. Overleg tussen alle overheidsniveaus

De bevoegdheden zijn som als gevolg van de opeenvolgende staatshervormingen naar een ander bestuursniveau verhuisd, de behoeften van personen met een handicap blijven dezelfde: goed geïnformeerd worden en hun rechten ten volle kunnen uitoefenen. Om aan deze behoeften tegemoet te komen, is het van essentieel belang om gecoördineerde en integrale antwoorden te bieden die verder gaan dan de bevoegdheden van de verschillende entiteiten afzonderlijk.

De NHRPH pleit voor de oprichting van een interministeriële conferentie (IMC) 'handicap', want zelden kan een enkel bestuursniveau alleen voorzien in een specifieke behoefte van de persoon in kwestie. De IMC zal inderdaad moeten worden bijeengeroepen om gedeelde bevoegdheden te onderzoeken, zoals toegankelijkheid en mobiliteit (met name intermodaliteit), tewerkstelling (zie bv. onderwerping van beroepsopleidingen aan de sociale zekerheid), gezondheidszorg (bv. Het protocol 'verpleegkundige handelingen') en collectieve diensten.

De NHRPH pleit ook voor de ontwikkeling van een nationaal plan voor inclusie en armoedebestrijding bij personen met een handicap. Dat plan moet alle domeinen van het leven bestrijken: vervoer en intermodaliteit, de bebouwde omgeving, opleiding en onderwijs, toegang tot openbare en particuliere diensten van algemeen belang, bestaansmiddelen, verzekeringen, tewerkstelling, enz.

Tot slot

De verwachtingen van personen met een handicap zijn hooggespannen; de uitdagingen zijn talrijk en sommige van deze uitdagingen raken aan de organisatie van onze sociale zekerheid (hervorming van de wet op de tegemoetkomingen, sociale verantwoordelijkheid van de werkgevers, etc.).

Voor mensen met een handicap en hun families is het noodzakelijk dat hun moeilijkheden in hun dagelijks leven erkend worden: het beleid moet in staat zijn om ze te identificeren en er vervolgens een antwoord op te bieden door middel van een ambitieuze en progressieve planning van oplossingen en middelen.

De NHRPH is zich bewust van de omvang van de uit te voeren hervormingen. De antwoorden zullen niet noodzakelijkerwijs voor morgen zijn, maar ze moeten wel vandaag worden uitgedacht. De vraag is niet wanneer het doel zal worden bereikt, maar wel wanneer we er daadwerkelijk en globaal aan willen gaan werken, op verschillende machtsniveaus en in overleg met en tussen deze niveaus en de adviesraden van mensen met een handicap. Alleen zo zullen we de juiste antwoorden op de juiste vragen vinden.

Deze bundel is de start van een nieuwe bouwwerf. Ja, er bestaan ronkende beleidstoespraken en slogans over inclusie en keuzevrijheid voor mensen met een handicap. Wordt het niet hoog tijd voor de concrete en duurzame uitvoering ervan?